

7. Пестерева Е. Сто бед и десять историй : Заметки / Е. Пестерева // Юность. – 2016. – № 6. – Режим доступа: http://magazines.russ.ru/nov_yun/2016/6/sto-bed-i-desyat-istorij.html
8. Schulman M. How the Story Comes Together / M. Shulman // Publishers Weekly. – 2014. –April 14. – P. 26.
9. Vaill A. «All the Light We Cannot See», by Anthony Doerr / A. Vaill // The Washington Post. – 2014. – May 5. – available at: <https://washingtonpost.com/entertainment/books/all-the-light-we-cannot-see-by-anthony-doerr/2014/05/05/c2deec>
10. Яхина Г. Внутренние «галочки» / Г. Яхина // Дружба народов. – 2016. – № 1. – С. 251–252.

REFERENCES

1. (2015), “A Q&A: with the 2015 winners of the Andrew Carnegie medals for excellence in fiction and nonfiction”, interviews with authors Anthony Doerr, *American Libraries*, Vol. 46 No. 7-8, p. 16. (in English).
2. (2015), “Bookshelf Eugene Ritz” [“Knizhnaya polka Evgenii Ric”], *Novyi mir*, No. 5, pp. 207-208. (in Russian).
3. Brecht, B. (1943), “Calf march” [“Kälbermarsch”], available at: <https://sites.google.com/site/ernstbush/pesni-i-ih-istoria-mp3-file-1/spisok/baranij-mars-1943> (in German).
4. Chetty, L. (2014), “Lost Youth”, *America*, Sept. 1, p. 38. (in English).
5. Doerr, A. (2015), *All the Light We Cannot See*, Scribner, New York, 531 p. (in English).
6. Hooper, B. (2015), “The Booklist Carnegie Medal Interview, fiction”, *Booklist*, July 1, p. 6. (in English).
7. Pestereva, E. (2016), “One hundred and ten stories of troubles: Notes” [“Sto bed i desyat istorij: Zаметki”], *Yunost*, No. 6, available at: http://magazines.russ.ru/nov_yun/2016/6/sto-bed-i-desyat-istorij.html (in Russian).
8. Schulman, M. (2014), How the Story Comes Together, *Publishers Weekly*, April 14, p. 26. (in English).
9. Vaill, A. (2014), “‘All the Light We Cannot See’, by Anthony Doerr”, *The Washington Post*, May 5 – available at: <https://washingtonpost.com/entertainment/books/all-the-light-we-cannot-see-by-anthony-doerr/2014/05/05/c2deec>
10. Yakhina, G. (2016), “Internal ‘checkmarks’” [“Vnutrennie galochki”], *Druzhba narodov*, No. 1, pp. 251-252. (in Russian).

ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ ЯК ДОМІНУЮЧА СКЛАДОВА ХУДОЖНЬОЇ ДІЙНОСТІ РОМАНУ КОЛІНА ВІЛСОНА «ПАЗАРИТИ СВДОМОСТІ»: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Ірина Малишівська

Кандидат філологічних наук, викладач,
Кафедра англійської філології,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (УКРАЇНА),
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
e-mail: irynamalyshivska@ukr.net

UDC: 821.111 + 821. 131.1

РЕФЕРАТ

Мета. Статтю присвячено інтертекстуальному аналізу художньої дійсності роману Коліна Вілсона «Паразити свідомості». Метою статті є здійснення інтертекстуальної інтерпретації твору англійського автора крізь призму філософії екзистенціалізму, представленої на літературній арені роботами Ж.-П. Сартра та А. Камю. **Дослідницька методика.** У дослідженні використано інтертекстуальний аналіз для виявлення ідейної взаємозумовленості між текстом твору К. Вілсона та літературно-філософськими працями Ж.-П. Сартра та А. Камю; типологічний метод для вивчення формально-змістових аналогій та відмінностей творів К. Вілсона, Ж.-П. Сартра, А. Камю; метод екзистенціальної інтерпретації тексту для характеристики поєднання теоретичних засад екзистенціалізму з їх практичним втіленням. **Результати.** У статті здійснено інтертекстуальний аналіз твору К. Вілсона «Паразити свідомості», виокремлено найбільш значущі інтертекстуальні одиниці, що увиразнюють екзистенціалістську дійсність роману. Завдяки проведеному дослідженню відзначено новаторське бачення автора усталених екзистенціалістських засад, присутніх у працях французьких авторів. **Наукова новизна.** Незважаючи на достатнє вивчення творчості Коліна Вілсона у зарубіжних виданнях, у сучасному українському літературознавстві практично відсутні роботи присвячені аналізу його літературно-філософського доробку, зокрема їхній інтертекстуальній складовій. Стаття спрямована на створення підґрунтя для проведення подальшої дослідницької роботи у цьому напрямку. **Практичне значення.** Дана стаття може використовуватись для подальшого вивчення англійського літературного дискурсу ХХ століття з позицій філософії екзистенціалізму. Основні положення роботи можуть бути корисними при написанні курсових, дипломних та інших наукових робіт.

Ключові слова: інтертекстуальність, екзистенціалізм, художня дійсність, свідомість, боротьба, свобода, абсурдність.

ABSTRACT

Iryna Malyshevskaya. Existentialism as the dominant component of the fictional reality in Colin Wilson's novel «The mind parasites»: intertextual analysis.

Aim. The article deals with the intertextual analysis of the fictional reality in Colin Wilson's novel «The mind parasites». The aim of the article is to conduct the intertextual interpretation of the British author's novel through the prism of existentialist philosophy represented in literature by Sartre's and Camus's works. **Methods.** In the article there have been applied several methods: the method of intertextual analysis has been used in order to discover what philosophical ideas of French writers' found their ways in Colin Wilson's novel; the typological method has been applied in order to research common and different features between Wilson's, Sartre's and Camus's texts; the method of existential text interpretation has been used for characterizing the combination of theoretical existentialist ideas with their practical realization in the novel. **Results.** The article reports the result of the intertextual analysis of Colin Wilson's novel «The Mind Parasites». Due to the analysis the main intertextual units, which make the existentialist reality of the novel more distinct, have been highlighted. **Scientific novelty.** Despite the number of foreign studies on Colin Wilson's works, in modern Ukrainian literary criticism there is no thorough research on author's novels and their intertextual component in particular. The article is aimed at the creation of the basis for the further research in this area. **The practical significance.** The article may be used for further studying of English literature of the XX century in the connection with existentialist philosophy. The results of the research may be useful for writing different qualification papers.

Key words: intertextuality, existentialism, fictional reality, consciousness, struggle, freedom, absurdity.

Одним із каталізаторів, що посприяв популяризації філософії буття на теренах літературної післявоєнної Європи стала, творчість Ж.-П. Сартра та А. Камю, які спроектували власні філософські бачення в царину літературного твору. Їхнє тлумачення провідних екзистенціалістських постулатів таких як свобода, боротьба, абсурдність існування тощо, стало підґрунтям для розвитку творчого потенціалу багатьох письменників середини ХХ століття.

В Англії найбільш органічною в екзистенціалістському руслі постає творчість К. Вілсона – письменника незвичайного світобачення та унікальної художньої манери, що зумів поєднати у своїх романах мистецький хист з науковим і філософським світоглядом.

Метою даної розвідки є здійснення інтертекстуального аналізу найбільш відомого твору автора «Паразити свідомості» (1967) крізь призму екзистенціалізму. Актуальність роботи полягає в тому, що незважаючи на активний інтерес зарубіжних дослідників до постаті К. Вілсона (Х. Доссор, М. Тровел, Б. Спаргеон, Г. Лахман та інші) у вітчизняному літературознавстві знаходимо поодинокі розвідки російських учених радянського періоду (В. Івашова, С. Кошелев, Л. Мосолова), а інтертекстуальне прочитання твору «Паразити свідомості» не знайшло свого зацікавлення у наукових колах. Таку неуважність до творчих надбань автора можна пояснити складністю сприймання та трактування його текстів, які написані в жанрі наукової фантастики, водночас пройняті філософсько-екзистенціалістськими концептами.

Авторитетом для К. Вілсона був А. Камю, про що свідчить його перша літературна робота «Сторонній» (1956), схожа з однойменним твором француза, проте позбавлена песимістичної тональності останнього. В одному з інтерв'ю письменник сказав: «До 1960 я вважав себе екзистенціалістом, який намагався врятувати екзистенціалізм від песимізму Сартра, Камю та Гайдеггера» [1, с. 192]. Підтвердженням цих слів стала філософська праця «Вступ до нового екзистенціалізму» («Introduction to the new existentialism», 1966), у якій К. Вілсон викладає власні переконання та обґрунтовує розбіжності з французькими попередниками. Він погоджується з тезою Ж.-П. Сартра, що необхідною умовою самопізнання людини є її відсторонення від соціального буття, проте вважає, що таке пізнання не мусить супроводжуватись відчуттям «нудоти». На його думку, вибір між власною недосконалістю та пізнанням «нудоти» навколишнього світу суперечить праву необмеженого вибору людини [6, с. 31].

Екзистенціалістська позиція А. Камю викликає у К. Вілсона менший спротив. Автор «Чуми» в очах англійця – не закоренілий песиміст, а людина, яка ще не відкрила основне джерело прагнення до життя, що

полягає не тільки в розумінні абсурдності існування, але й у сприйнятті досконалості простих речей. Підтверджуючи власні спостереження, К. Вілсон вказує на так звані «peak experiences», наявні в деяких творах А. Камю (повість «Сторонній», оповідання «Невірна дружина», збірник есе «Шлюбний бенкет»). Термін «peak experiences» запозичений в американського психолога А. Маслоу, який уперше звернувся до аналізу психічного стану здорової людини [6, с. 15]. На протигагу психології З. Фрейда, де основна увага приділялась неврозам та різним психічним хворобам, А. Маслоу довів, що ключ до подолання душевної дисгармонії криється в дослідженні абсолютно здорових та щасливих людей. Стан вищої, незабгненної гармонії з собою та навколишнім світом, який здатні переживати здорові люди, він і назвав «peak experience». Спроектвавши термін психології в царину літератури, К. Вілсон знаходить такі моменти в мотивах, пройнятих ідеєю утвердження життя. Вони можуть виникнути в результаті насолоди від переживань, які народжуються, наприклад, у матері, що спостерігає, як її син зі смаком їсть обід, чи в утомленого працівника, який знайшов вільну хвилинку, щоб випити кави. Отже, автор, озброївшись поверхневою простотою своїх тверджень, доводить, що сартрівське поняття про випадковість та подекуди непотрібність людини у ворожому для неї бутті, варто переосмислити й відкинути, оскільки воно заводить екзистенціалізм у глухий кут.

Що ж до проблеми самогубства, яка стала каменем спотикання екзистенціалістів, то К. Вілсон і тут виявився оригінальним. Для нього самогубство – не помста суспільству (як у його молодших колег по перу – Р. Олдінгтона чи О. Гакслі) і не можливий результат (як у Ж.-П. Сартра), а трагічна помилка, яку можна порівняти і з самогубством банкіра за хвилину до оголошення його спадкоємцем мільйонного статку [6, с. 16].

Фактично, як зазначає С. Кошелев, «„новий” екзистенціалізм Вілсона виходить з тих же передумов, що й „старий” екзистенціалізм континентальних мислителів К. Ясперса, М. Гайдеггера, Ж.-П. Сартра, А. Камю, але відрізняється від нього своїм оптимістичним характером, упевненістю в тому, що зміст та мета людського життя – у цілеспрямованій роботі людини над розширенням своєї свідомості. Така позиція є запорукою еволюції людини, її підйому на вищий рівень, тобто перетворення в надлюдину» [4, с. 103]. Звичайно, твердження про надлюдину є дещо перебільшеним, але К. Вілсон і справді вбачав реальний порятунок від абсурдності та беззмістовності в самій людині, а точніше, у глибинах її свідомості, саме тому центральною темою і романів, і філософських робіт автора є «діяльність та можливості людського мозку» [3, с. 203]. Вибравши для своїх літературних дослідів поле наукової фантастики

К. Вілсон, зумів подати екзистенціалістську парадигму французьких колег у дещо іншому трактуванні, яке полягало в двоплановому моделюванні глобальних ідей (свободи, відповідальності, боротьби тощо), де перший рівень – це гра з увагою читача, а інший – виклик його інтелектуальній обізнаності.

У романі «Паразити свідомості», що став художньою ілюстрацією філософських переконань письменника, автор вдається до методу переосмислення та ревізування ідей французьких майстрів слова. Обравши для себе царину фантастики, К. Вілсон втілює їх (переконання) у формі неймовірних, з одного боку, але науково аргументованих, з іншого, подій, які приводять головного героя, науковця Остіна, до викриття так званих «паразитів свідомості», що провокують занепад та цілковите моральне знищення людства. Художня дійсність твору – це суміш вигаданих фантастичних подій у сферах археології та космосу з філософсько-обґрунтованими феноменологічними дослідженнями свідомості як окремого поля суб'єктивного існування. Головний герой, вдаючись до цитувань, демонструє ставлення автора до екзистенціалізму та пропонує власні тлумачення окремих базових постулатів. Фактично К. Вілсон на сторінках свого твору веде полеміку з корифеями філософії існування, підтримуючи або спростовуючи її. На інтертекстуральному рівні такий підхід реалізується шляхом уведення безпосередніх цитувань ідей, які автор піддає аналізу. Саме в такому руслі доречним є твердження І. Фоменка, згідно з яким «важливою є не точність цитування, а впізнання цитати. Важливо, щоб читач почув «чужий голос», і тоді не лише саму цитату можна сприйняти в узагальнено-символічному значенні, але й увесь авторський текст збагатиться за рахунок тексту-джерела. Цитата стає немов представником чужого тексту, механізмом запуску асоціацій» [2, с. 499]. Зокрема, це стосується цитувань щодо усвідомлення людиною існування та виокремлення «себе» з натовпу. Суттєвою ремаркою в даному випадку є те, що головний герой не просто так починає замислюватись над споконвічними проблемами буття, причиною його світоглядних пошуків стає смерть близького друга – психолога Карела Вайсмана, який залишає Остіну свої нотатки, зокрема працю «Роздуми над історією». Саме в ній знаходимо ключові цитати, суголосні з філософією екзистенціалізму: «Людина втратила віру в життя, втратила віру в знання. Сучасна людина погоджується з Фаустом: коли все сказано й зроблено, ми бачимо, що нічого не знаємо» [6, с. 48]. Далі автор, услід за французькими колегами, звертає увагу на кризу століть, що полягає в «різкому збільшенні населення, перелюдненні міст, дедалі сильнішому

відчутті того, що ти живеш у порожнечі, бракові пригод у сучасному житті, занепаді релігії» [7, с. 49]. Усі ці чинники в комплексі призводять до того, що люди стають «рабами навколишнього світу та власної нудьги» [7, с. 50], яка в свою чергу поряд з «невіглавством, звичкою плисти за течією і звиряти свою долю завтрашньому дню», є «однією з головних перешкод на шляху розвитку людства» [7, с. 57]. К. Вілсон недаремно вибрав так зване непряме джерело цитування: Остін, отримавши в користування новаторські ідеї трагічно загиблого товариша, має змогу переосмислити їх, копнути глибше, додати своє. Автор, як і його герой, осягнувши нову світоглядну теорію, у цьому випадку французький варіант екзистенціалізму, подає окремі його тези у власному трактуванні. Так визріває полеміка з вченням екзистенціалістів (Ж.-П. Сартра) щодо теорії випадковості, згідно з якою життя людини – це випадок, так зване «bad faith», що веде за собою трагічне осмислення власної непотрібності, яку треба спростувати. К. Вілсон, вмів маніпулюючи добре відомими історичними фактами щодо археологічних знахідок, доводить, що випадковість за своєю природою має велике значення, бо подекуди веде до цілком логічних звершень: «...цивілізація – не сновидіння. Сон логічний, доки він триває; коли ми прокидаємось, він утрачає логіку. Наші ілюзії накидають подібну логіку життю. Та втім-то й річ, що історії Леярді, Шлімана, Сміта <...> цілком спростовують це. Вони – факт. Це дійсні життєві історії, в яких неймовірні збіги обставин набувають значення, ризикованого навіть для пера найсміливішого романіста» [7, с. 18]. Для Остіна напрацювання його загиблого друга стають тим каталізатором, що змушує його оцінити своє внутрішнє та зовнішнє життя під іншим кутом зору. Зрештою, незважаючи на глибину та новаторство поданих ідей, Карел закінчує життя самогубством, не довівши розпочате до кінця та не запропонувавши конкретних рішень щодо боротьби з так званими «вампірами свідомості».

Постать Карела Вайсмана можна трактувати як аллюзію на самого автора «Нудоти». Вважаючи своє бачення екзистенціалізму продуктивнішим та обнадійливішим, К. Вілсон інтерпретує загибель героя як метафоричний крах сартрівських теоретичних узагальнень, зокрема теорії «відчуженості людини», згідно з якою усвідомлення існування свого окремого «Я» можливе тільки при абсолютному виокремленні себе з соціально-обмеженого простору. Остін, прототипом якого виступає автор, з цього приводу підкреслює: «Трагедія Карела Вайсмана чи не в тому полягала, що він нікого не любив» [7, с. 59]. Таким чином, К. Вілсон дотримується думки, що людина без спорідненої душі поряд, без світлих почуттів у серці приречена на загибель.

Окрім непрямих висловлювань, що демонструють незгоду з окремими екзистенціалістськими ідеями, у тексті твору присутні також прямі характеристики, які підтверджують світоглядну позицію автора. Помітним у такому інтерпретаційному полі є висновок, якого доходить герой, досліджуючи тези Вайсмана (тобто Ж.-П. Сартра), про свідомість та так звану «розумову дисципліну». У результаті прочитаного він виносить вирок усій плеяді послідовників Ж.-П. Сартра, зокрема зауважуючи: «Один талановитий письменник-песиміст калічить ціле покоління письменників, а ті своєю чергою отруюють душу кожної освіченої людини» [7, с. 68], а щоб не опинитись у полоні песимізму, потрібно «...зламати звичку, вироблену в людей за мільйони років – звичку скеровувати всю свою увагу на зовнішній світ і вважати уяву за своєрідний ескапізм, утечу від тягаря буденщини, а не за коротку мандрівку в незнаний безмір свідомості» [7, с. 69].

Поряд з образом Ж.-П. Сартра на сторінках твору також бачимо і своєрідний прототип А. Камю, втілений в образі науковця Елвіна Куртіса, який «наблизився до проблеми, студіюючи екзистенціалізм і ось-ось мав відкрити паразитів в ході своїх досліджень» [7, с. 86]. Як бачимо, хоча концепція А. Камю була ближчою К. Вілсону, проте і її він відкидає як таку, що здатна зупинити розмноження «паразитів свідомості», тобто всеохоплюючої нудьги та зневіри, і запобігти загибелі людей.

Художня дійсність роману «Паразити свідомості» спроектована таким чином, що зовнішні фантастичні перипетії слугують лише інтерпретаційним тунелем до глибших сфер інтелектуально-філософського простору, в якому сегмент за сегментом у формі гострої полеміки аналізуються висхідні екзистенціалістські ідеї. На інтертекстуальному рівні помітною є поняттєва спорідненість в описах фізіологічних станів, які переживають герої К. Вілсона та Ж.-П. Сартра. Сартрівський герой говорить про свої відчуття як про важкий напад: «Мене всього виверне, мене всього трясє, голос дзижчить у моїх вухах, я нічого не чую» [5, с. 144]. Таку інтонаційну подібність спостерігаємо і в автора «Паразитів свідомості». Перше зіткнення головного персонажа з «паразитами» провокує у нього неймовірний жах: «Я почувався немов сновида, коли той прокидається і бачить, що йде по віконному карнизу на висоті в тисячу футів. Жах був такий, що моя свідомість ніби розпадалась; це було нестерпно. Я силкувався побороти страх, зрозуміти причину. Він був пов'язаний з довколишнім світом, з усвідомленням того, що я всього-на-всього предмет у тому світі, не більше» [7, с. 25]. У наведених випадках природою такого стану є усвідомлення абсурдності людиною, яка наважилась заглибитись у природу власного існування.

У К. Вілсона спостерігаємо паралельне існування двох рівносильних світів. Перший знаходиться у площині урбаністичної реальності, де люди займаються повсякденними справами, а інший, абсолютно протилежний та незвичний для сприйняття – це світ свідомості, яка подається автором як окрема життєздатна сфера існування. У ній живуть «паразити свідомості», які в свою чергу впродовж твору з метафоричного образу перетворюються у цілком реальних «страхітливих істот».

Зовнішня дійсність з її правилами та нормами, що паралізують волю та бажання людини, представлена у творах в образах персонажів-антагоністів і уже відноситься до категорії речей. На інтертекстуальному рівні варто відзначити контраст, який яскраво демонструє протистояння двох абсолютно різних світів сприйняття, де одні герої здатні досягнути істину, а інші є прототипами сірої маси. Такий контраст спостерігаємо і у Ж.-П. Сартра (Рокантен – Самоук), і у А. Камю (Ріє – Коттар). У «Паразитах свідомості» протагоніст відносить себе до тієї незначної частини людства, яка здатна протистояти «паразитам». До числа «обраних» автор відносить свідомих інтелектуалів, таких як письменники, художники, музиканти, філософи, науковці, тобто люди, які в той чи інший спосіб користуються своєю внутрішньою силою, що дозволяє їм творити шедеври та змушувати свідомість працювати. Принцип контрасту К. Вілсона ґрунтується на протиставленні сильних та слабких особистостей, де останні ризикують стати абсолютними рабами «паразитів», і, в кращому випадку, жити розміреним, монотонним життям, а в гіршому – перетворитися на особу з деградованою свідомістю, яка здатна породжувати тільки зло та моральну отруту. Прикладами таких особистостей є реальні історичні персонажі, як Гітлер чи маркіз де Сад, а колективним образом, що сублімує всі негативні якості, притаманні людині, є персонаж роману генерал Гезард, який розпочинає безпідставну війну та тисячами вбиває невинних з метою здобути абсолютну владу та знищити прогресивних мислителів в особі Остіна та його прибічників.

Поряд з екзистенціалістськими концепціями абсурдності буття та зосередженості на власному існуванні в художній дійсності роману спостерігаємо також і реалізацію естетики боротьби та бунту в тлумаченні яких простежується прихована алюзія на есе А. Камю «Міф про Сізіфа», де автор твердить, що реакцією людської істоти на абсурд повинна бути боротьба та бунт.

У «Паразитах свідомості» естетика бунту подається як безпосередня боротьба людини з «паразитами свідомості», яких автор називає і «раком свідомості», і «неврозом», загалом протистояння зводиться до подолання внутрішньої хвороби, що поступово отруює свідомість. Головною зброєю «паразитів» автор називає звичку, яка зумовлює «застій свідо-

мости», натомість подолати «паразитів» можна тоді, коли в людини є «мета і віра, які роблять її непереможною» [7, с. 57].

Не менш красномовною є натуралістична деталізованість К. Вілсона, яку він використовує в одному з прикінцевих епізодів роману при описі безпосереднього подолання «паразитів»: «Щось безмежно зле й бридке пробивалось з мене назовні. <...> Вони – одне ціле; вони – це «воно», щось гідне порівняння з величезним драглистим спрутом, чиї мацаки відходять від тіла і можуть рухатись як окремі його члени. Мене мало не знудило від неймовірної огиди – достоту, як би відчув тілесний біль, і, здерши одяг, побачив, що якийсь м'ясожерний слимак прогриз у тілі дірку. Страхолюдне, мерзенне створіння вилазило зі свого барлогу, і я відчув його ненависть до мене – ненависть таку несамовиту, таку маніакальну, що для її означення треба нового слова» [7, с. 148]. Такий опис слугує ремінісценцією, що безпосередньо нагадує про натуралістичні описи, використані Ж.-П.-Сартром у «Нудоті».

Зазначимо, що ідіостиль К. Вілсона позначений простотою вибраних порівнянь, де незвичне складне поняття замасковане зрозумілими, на перший погляд, трактуваннями, а окремі спалахи художнього словесного маніпулювання з'являються тоді, коли потрібно підсилити кульмінаційний момент. Використовуючи такий підхід, автор працює за формулою «всезагального доступу», в якій ключовим елементом є бажання максимально наблизити складні філософські трактування до сприймання їх звичайною, філософські не підкутою людиною. Саме тому твір автора рясніє порівняннями, де, скажімо, «низька якість людського життя – прожектор без рефлектора» [7, с. 87]; «спуск у власну свідомість – спуск інженера у машинне відділення на кораблі» [7, с. 135]; «спільна родова свідомість – водогінні крани в місті: кожен існує окремо, але кожен тягне воду із загального резервуару» [7, с. 140] тощо.

Загалом, сюжетно-композиційна побудова твору К. Вілсона має струнку поступальну структуру, що представлена, як і в Ж.-П. Сартра, у формі знайденого щоденника головного героя. Незважаючи на те, що описані події розвиваються згідно з жанровими законами фантастики, закодована сутність сюжетних перипетій розбавлена філософічними роздумами головного героя, які демонструють зосередженість автора на ідейному вдосконаленні спірних, на його погляд, тез екзистенціалізму.

Хоча у романі К. Вілсона спостерігаємо відкритий фінал, він постає більш оптимістичним, ніж у Ж.-П. Сартра чи А. Камю, адже головний герой Остін, переживши метафізичне звільнення від «паразитів», говорить: «Жодна людська істота не може збагнути слова «буття», бо вона сама в ньому. Але «буття» – це не безчинний стан; це прорив з

небуття. Саме буття – це вигук ствердження. Бути – означає кидати виклик небуттю» [7, с. 152]. Важливим також є те, що в кінці твору Остін разом з групою однодумців зникає в космічному просторі. Автор доводить, що безкінечність філософських пошуків може бути досягнена людиною, але все ж таки не до кінця зрозумілою, як і одночасна безмежність та визначеність космічного простору.

Таким чином, проаналізувавши інтертекстуальну складову художньої дійсності твору К. Вілсона «Паразити свідомості» у її співвідношенні з творчістю французьких екзистенціалістів Ж.-П. Сартра та А. Камю, ми розглянули ряд ремінісценцій, алюзій, цитат, кількості та наповнення яких свідчить про інтелектуальну та філософську рівнозначність досліджуваної прози. Аналіз смислового поля роману увиразнив авторську індивідуальність екзистенціалістської парадигми письменника, яка перш за все заперечує відверту песимістичну тональність базових екзистенціалістських концептів абсурдності буття, самотності, свободи, що притаманна французьким письменникам. У романі К. Вілсона вчинки та дії протагоніста стосовно зовнішнього світу менш важливі, ніж ті події, що розвиваються в глибинах його свідомості, яка у творі позиціонується як цілком реальний життєвий простір. Ідіостиль письменника характеризується унікальним емоційно-експресивним забарвленням, притаманним художньому почерку автора, визначаючи сюжетну канву твору, що у К. Вілсона має фантастичне спрямування. «Паразити свідомості» є яскравим прикладом екзистенціалістської прози, яка в силу особистісного світогляду автора піддалась поняттєвій трансформації, що не тільки не применшує її літературного значення, а, навпаки, створює поле для подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Brian A. Wilson Colin. *Ancient Code* / Allan Brian. – Foresthill : Reality Press, 2009. – 203 p.
2. Фоменко И. В. Цитата / И. В. Фоменко // Введение в литературоведение : Литературное произведение : основные понятия и термины. – Москва : Высш. шк., 1999. – С. 496–506.
3. Ивашова В. В. Что сохраняет время : Литература Великобритании. 1945–1977 / Валентина Васильевна Ивашова. – Москва : Сов. писатель, 1979. – 336 с.
4. Кошелев С. Л. Колин Уилсон – эссеист и романист / С. Л. Кошелев // Взаимодействие жанров и стилей в художественной системе писателя. – Москва : МГПИ им. Ленина, 1982. – С. 102–110.
5. Сартр Ж.-П. Нудота : [роман, п'єси] : пер. з фр., передм. та прим. В. І. Фасенко / Жан-Поль Сартр. – Харків : Фоліо, 2006. – 349 с.
6. Wilson C. *Introduction to the new existentialism* / Wilson Colin. – Boston : Houghton Mifflin Co. USA, 1967. – 188 p.
7. Вілсон К. Паразити свідомості : [роман] : пер. з англ. В. І. Романця ; худ. О. Б. Тулін / Колін Вілсон. – Київ : Молодь, 1988. – 208 с.

REFERENCES

1. Brian, A. (2009), *Wilson Colin. Ancient Code*, Reality Press, Foresthill, 203 p. (in English).
2. Fomenko, I.V. (1999), "Quote", *Introduction to Literary Studies: Literary work: basic concepts and terms* ["Tsyтата", Vvedenie v literaturovedinie: Literaturnoe proizvedenie: osnovnye ponatia i terminy], Sovetskij pisatel, Moscow, pp. 496-506. (in Russian).

3. Ivashova, V.V. (1979), *British literature. 1945-1947* [*Literatura Velykobrytanii. 1945-1947*], Sovetskij pisatel, Moscow, 336 p. (in Russian).
4. Koshelev, S.L. (1982), "Colin Wilson - essayist and novelist", *The interaction of genres and styles in writer's artistic system* ["Kolin Vilson - eseist i romanist", *Vzaimodeistvie zhanrov i stilej v khudozhestvenoj sisteme pisatelya*], MGPI im. Lenina, Moscow, pp.102-110. (in Russian).
5. Sartre, J.-P. (2006), *Nausea, trans. from Frn.* [*Nudota, per. z frn.*], Folio, Kharkiv, 349 p. (in Ukrainian).
6. Wilson, C. (1967), *Introduction to the new existentialism*, Houghton Mifflin Co, Boston, 188 p. (in English).
7. Wilson, C. (1988), *The Mind Parasites*, trans. from Eng. [*Parazyty svidomosti, per. z angl.*], Molod, Kyiv, 208 p. (in Ukrainian).

КРИТИЧНО-ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ ДИСКУРС ТВОРЧОСТІ ТОЛКІНА

Денис Кофлер

Здобувач,

Кафедра світової літератури і порівняльного літературознавства,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (УКРАЇНА),
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
e-mail: countbelaorlok@gmail.com

UDC: 821.111

РЕФЕРАТ

Мета. Стаття присвячена аналізу інтерпретації векторів, сформованих у процесі наукового осмислення творчості Джона Р.Р.Толкіна. Метою статті є розглянути основні тенденції критичної рецепції літературної спадщини Толкіна в англо-американському, російському (радянському та пострадянському) та українському літературознавстві. **Дослідницька методика.** В основі дослідження – системний підхід, спрямований на вивчення літературознавчої рецепції творчості Толкіна у її органічній цілісності, що дозволяє простежити зв'язки між критичними оцінками у різних країнах, а відтак виявити системні закономірності наукової інтерпретації спадщини англійського автора. **Результати.** Дослідження окреслює базові тенденції літературно-критичної інтерпретації творчості Толкіна в англо-американському, російському та українському літературознавстві. На основі аналізу існуючої критичної толкіністики виявлено наступні вектори наукового осмислення спадщини англійського автора: вивчення толкінівського художнього світу як цілісної авторської міфологічної системи; виявлення витоків її образності; осмислення її з точки зору сприйняття читачем як самостійної художньої реальності, що зберігає зв'язок як з об'єктивною реальністю, так і з літературною та культурною спадщиною людства. **Наукова новизна.** Полягає у спробі системного аналізу тенденцій, характерних для англо-американської, російської та української критичної рецепції спадщини Толкіна, в їхньому розвитку та співвідношенні. **Практичне значення.** Стаття може бути використана для подальшого вивчення динаміки та наповнення критичної рецепції доробку Толкіна.

Ключові слова: критична рецепція, інтерпретація, авторська міфологічна система, вектор дослідження.